

KAZAN V RUSIJI.

Njegov ščitnik Vafrin je bil šel vohunit k sovražnikom; tam ga je spoznala Erminija in ga je preprosila, da jo vzame s seboj. Skrivaj pobegne z njim in po skritih stezah hitita v krščanski tabor. Medpotoma zadeneta na mrtvega Arganta. Vafrin spozna pogana. Malo dalje ugleda drugega viteza. Sklone se in zavpije: Tankred, mrtev! Erminija zaječi, zdrči v konju, plane k ranjenemu junaku in se spusti v pretresljive tožbe: „Tako te zopet vidim. Tankred! Vidim te, a ti me ne vidiš; našla sem te, a na veke izgubila. O da bi bila slepa, da bi te ne videla!“ Tedaj Tankred vzdihne in odpre oči, a jih zopet trudno povese. Vafrin pravi: „Ne bo umrl.“ Odpaše mu meč, oklep in čelado. Ona pa, vešča zdravstva, mu pregleda rane; raztrga si tenčice; ker ji zmanjka prtenine, mu briše rane z svojimi lasmi; odreže si tudi las, da mu jih obveže. Ta prizor nam kaže slika:

Odpre oči in jih povese trudno —
A ona toži v žalosti neznani:
Vafrin ji de: „Ne bo umrl! Nemudno
na delo zdaj, a tožbe si prihrani!“
Odpaše meč, odpnè oklep mu budno,
pomaga ona mu v ljubezni vdani;
pregleda rane; v srcu up ji pravi,
saj vešča je, da Tankred spet ozdravi.

(Spev XIX. s. 111.)

O Prof. Marnu (str. 241.), slovenskem profesorju v Zagrebu, ki je nedavno umrl, smo obširneje pisali v lanskem letniku.

Bogdan Hmelnickij, (str. 245.), slavni ukrajinski hetman, znan tudi iz Sienkiewiczovih romanov, ima velik spomenik v Kijevu, glavnem mestu Malorusov.

Kazan (str. 247.) je gubernijsko mesto v Rusiji, in sicer v tatarskem kraju. Neprestani nemiri in hude borbe v zadnji revoluciji so večkrat obračale pozornost na to mesto — Labinj je mesto v Istri s krasno, romantično lego (str. 255).

Zavod sv. Stanislava v Št. Vidu, gimnazija s konviktom in semeniščem je krasna stavba, ki zbujajo pozornost vsakega potnika, ki se pripelje z Gorenjskega v Ljubljano. Tri slike nam kažejo danes nekaj prizorov iz jako okusno in praktično urejene notranjščine: kapelo, slavnostno dvorano in vestibul.

Opozorjamo na to, da je ravnokar izšla knjižica z ilustriranim popisom zavoda sv. Stanislava.

Pela (str. 256.), rojstni kraj Aleksandra Velikega, je danes ubog kraj. Vse je porušeno, samo star vodnjak še priča, da je bilo tu nekoč veselejše, nego je danes. Žalostna slika Makedonije, ki je bila nekdanj zibelka največjemu, dasi hitro propalemu kraljestvu starega veka, in ki danes ječi pod turškim jarmom ponižana in izdana!

Slovenska drama.

Dne 11. januarja smo gledali na našem odru Tolstega dramatizirani roman „Vstajenje“. Bataillejeva dramatizacija je taka kot so sploh dramatizacije romanov: nekaj markantnih potez iz originala, vsi drugi prizori so pa izbrani tako, da učinkujejo efektno. Drama sama na sebi izraža misel, da človek, če pade, zopet lahko vstane, in da je človeštvo po solidarni krivdi dolžno tudi skrbeti, da se dvigne vsa družba zopet na moralno višino zdržnosti in poštenja. Knez Nehljudov zapelje Katjušo, ki jo vsled tega vse zavrže in ki živi potem čisto izgubljeno. Dolže jo nekega umora in Nehljudov jo mora kot porotnik sam soditi. Tedaj vidi, kako daleč je padlo dekle radi njega. Vest se mu zbudi in po hudih bojih se mu posreči, da gre s Katjušo v Sibirijo in poravnava ob njeni strani svoj dolg. Nekako vzvišene se čuti človek, ko gleda, kako to zavrženo življenje nedaleč od smrti zopet vstaja. Srce mu vzkipi veselja, ko vidi, da je takrat, ko je zapel po naravi velikonočni zvon, vstal tudi zamrl človek. Nešteto čudo mu vstaja ob klicu: „Krist je vstal“. Najmarkantnejše in najdramatičnejše je 3. dejanje, ki nam slika psihološki razvoj Katjuše v ječi; ona prosi najpoprej svojega obiskovavca Nehljudova denarja in se potem napije, in slednjič, ko zavrača svojega bivšega zapeljivca, ki pa zdaj pošteno misli ž njo. To je tako dramatičen prizor, da trga človeku žile. Ko je izšel roman, je kritika naglašala, da Nehljudovi ne živé več, in vendar morajo živeti, ker vpliva ta drama tako silno in realistično na gledavca. Vse druge osebe so postranske. Vse dejanje se sre-

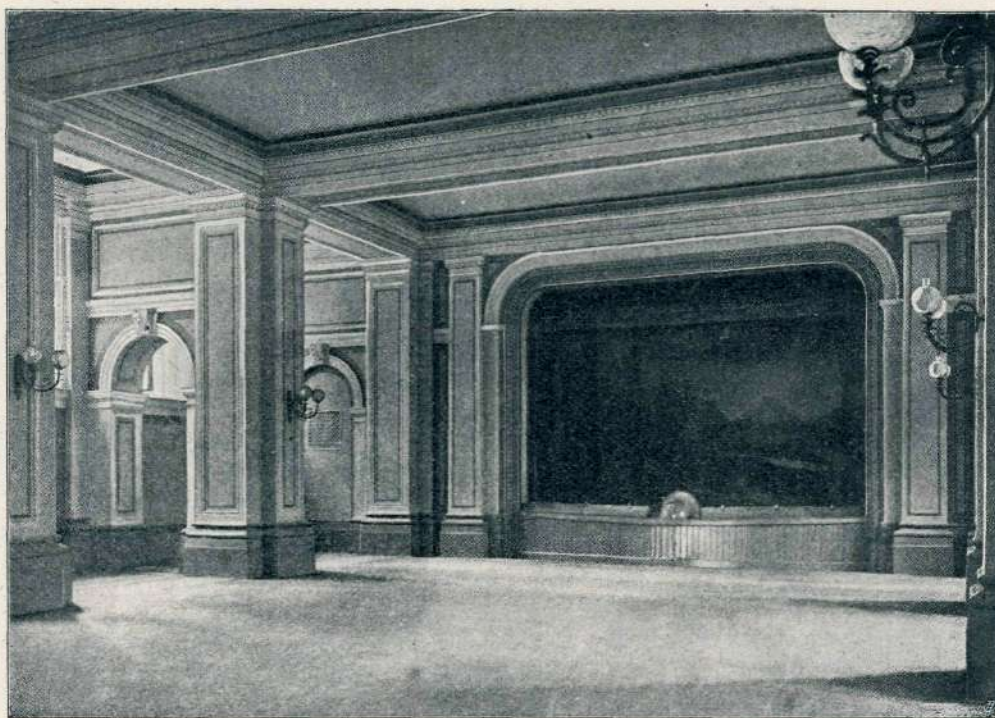

dotoči le krog Katjuše Maslove in Nehljudova. Skozi celo delo pa opazamo ruski milje; z vsemi postranskimi skoki, z vsemi epizodami nam riše pisatelj rusko življenje.

Igralo se je vobče slabo, zato se je intendantca odločila, da je poklicala za dan 13. januarja go. Dimitrijevičevu iz Zagreba, ki je igrala Katjušo, in res umetniško. Žal, da je bil Nehljudov prejkav.

Dne 23. januarja se je predstavljala Stolbova veseloigra „Njen zistem“ ali: „Potujem s hčerko.“ Večkrat so se čuli glasovi in upravičene želje, da naj se igrajo na našem odru slovanske igre, in to tudi mi želimo. A „Dramatično društvo“ menda

dobra, ni najboljša, pa saj je Stolba napisal mnogo, mnogo del. Vse druge osebe so stari, tisočkrat obrabljeni tipi veseloiger. Slatnar, stari bonvivant in zapeljivec, dr. Sehwarzkopf, brezvesten zdravnik, jud. Faktor s svojo judovsko vsiljivostjo, Edvard Ranerjev sin, elegantno preoblečeni in afektirani duševni revež, — vse to je staro in ni moderno, kot hoče biti Stolba. Bolj izobraženo občinstvo je reklo: „Škoda večera za tako neumnost.“ In prav je imelo. No, pa je pri drugih, zlasti pri najmlajših, našla igra milost in ponavljala se je 2. februarja popoldan in še enkrat zvečer. Svoje dni so pa Detelovega „Učenjaka“, kot pravi tehnični izraz, „vrgli čez oder!“

ZAVOD SV. STANISLAVA: SLAVNOSTNA DVORANA S POZORIŠČEM.

izbira veseloigre, ki spadajo med najslabše svoje vrste. Kaj nam pomagajo krasne dekoracije, krasno opremljene sobe, lepi kostumi, res hvalevredno in dovršeno predstavljanje oseb, če pa igra vsega tega ne zasluži! Evo vsebine! Julija Reparjeva je vedno hladna proti svojemu soprogu, češ, da je to njen zistem, da si ohrani moža zvestega. Ne dovoli mu niti, da bi ljubil svojo hčerko, kajti ona je ljubosumna na njo, in tako se dogodi, da ji postane Repar nezvest in ji uide z neko operno pevko. Po hudih intrigah in naporih se mu posreči, da pride srečno nazaj domov, in mesto da bi bila v cel konflikt zapletena tudi Reparjeva gospa, pa ta ničesar o celi zadevi ne izve, in tako se njen mož zopet lahko pripravlja na nov „učinek“ njenega zistema. Igra hoče menda učiti može, naj bodo le nezvesti! Tehnika, dasi

Dne 30. januarja smo doživeli Ibsenovega „Sovražnika ljudstva“. Otona Stockmanna je igral Andrija Fijan. Dolgo vrsto let smo čakali na to igro, pričakali smo jo slednjič vendarle. O igri sami smo govorili lansko leto obširneje. Stockmann je gotovo sangvinik, a zraven tudi premisli, kaj stori. Kolerik, kot ga je igral g. Fijan, gotovo ni bil, toda priznati moramo, da je značaj, kot si ga je zamislil g. Fijan, izvedel natančno do najfinejše nijanse dosledno in umetniško.

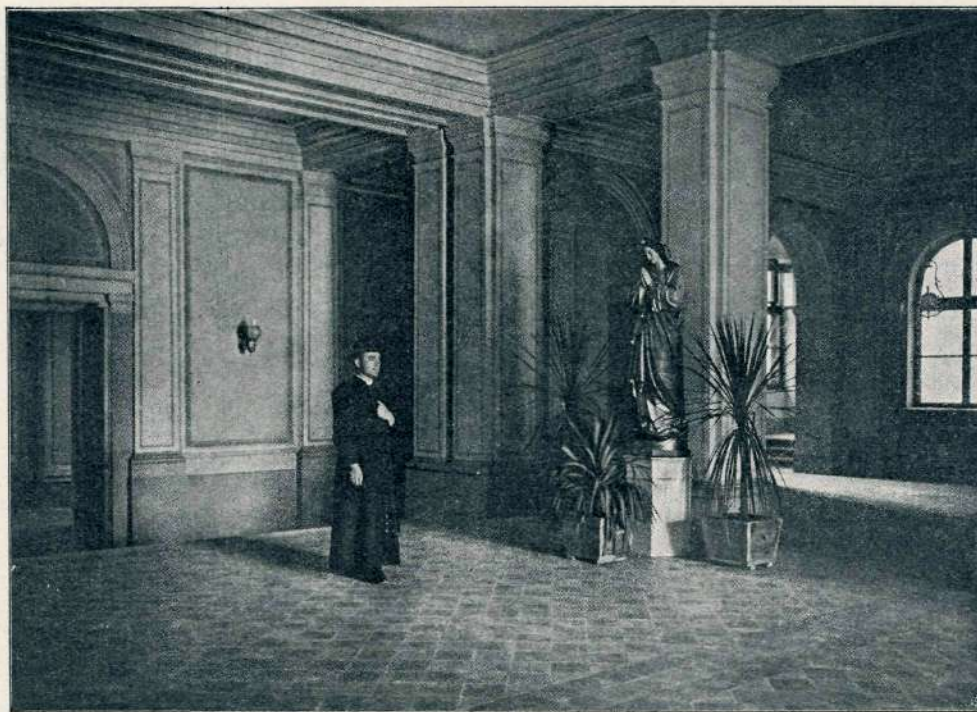
Dne 4. februarja popoldne je bila Ljubljana prisiljena gledati še enkrat „Brate sv. Bernarda“.

Dne 10. februarja zvečer je bila premiera angleške drame Hodgson Burnetta „Mali lord“, fino kabinetno delo. Igra je prav ugajala in genila. V igri je briljirala g. Kreisova, kateri na ljubo se je tudi

uprizorila. Drama sama na sebi ni bogve kaj dramatična. Konfliktov ni nič, dejanja bore malo, a to, kar je, je tako fino in lepo, da nas očara. Izredne tendence igra nima, kaže nam pa, kako blažilno vpliva mlado, nedolžno, čisto otroško srce na zakrknjene, življenja site in mrzle ljudi. Grof Dorincourt zavrže vse svoje otroke kot čudak in kot ponosen angleški plemenitaš. Ko se postara, mu vsi sinovi pomrjô, in srce mu zaželi Cedric Erola, svojega unuka, in ta vpliva s svojo naivnostjo in poštenostjo tako na starca, da postane zopet človek in čuti človeško. Včasih zavлада res med dialogom „angleški dolgčas“. To pa le, ako vidiš igro samo enkrat. Čim večkrat

ko se je uprizoril njegov „Brat sokol“. Kritika je sedla, kakor njegov sodnik v igri, na sodni stol, vzela dolgo pipo v usta, prižgala si tobak, puhnila parkrat dim v mogočnih kolobarjih in izrekla: „V imenu umetnosti reprimatur“ — in prišli so sodniki iz sodišča, zmajevali z glavami, se malomarno namrhnili in rekli: „Tudi v našem stanu so pleve“. A takih plev je težko najti, kot smo jih videli v „Ciganih“. Dnevno časopisje se je vedno protivilo imenovanju sodnega nadzornika, češ „mi hočemo imeti moža, ki bo na mestu“, pa se jim je navišja oblast posmehovala in jim dala pravega tepca za sodnika. Pri-tožili so se, a najvišja instanca jim je vrnila rekurz

ZAVOD SV. STANISLAVA: GLAVNI VESTIBUL.

pa se vanjo zamisliš, tem bolj ti ugaja in želiš si, da bi skoro zopet slišal one besede, ki so te prvič dolgočasile. Tiha, vdana ljubezen matere do sina, ki želi le njegove sreče in se odloči pri tem, da rajše sama ne vidi skozi mesece in mesece svojega otroka, mora ganiti vsakoga; to zlato materinsko srce uči svojega sina, da naj ljubi starega očeta, dasi je on njen največji sovražnik. Vse druge osebe so postranske, a dovolj nam nudijo te tri glavne. Igra ni samo za otroke, ampak mora ugajati vsakemu čutečemu človeku.

„Mali lord“ se je ponavljal 22. februarja in 4. marca popoldne. V zadnjem času smo doživeli tudi dve izvirni slovenski igri.

Dne 6. februarja je bila premiera „Ciganov“, ki jih je spisal Milčinski, znan izza lanske sezone,

z besedami: „K vam spadajo le taki ljudje.“ Pa je prišel pisatelj sam in rekel: „Z vašim glediščem nisem zadovoljen. To je šmira. Ožigosati moram te razmere. Napisal bodem satiro proti „šmiram“. In vzel je pero in pisal. Napisal je sam sebi satiro onemoglosti. Dejanje se vrši v malem mestu, katerega tipi so, da govorim v tonu pisateljevem, „landpomorance“ Zamislil se je v značaj naivnega, dobrega in neumornega dekleta, ki mu je dal za doto „3000 gl. 1 kravo in klavir“. In nastala je iz Anice Puc — „riesenpomaranča“. Z igro ne smem propasti, si je mislil pisatelj, tu moram skrbeti tudi za nižje občinstvo. Pa kje dobiti brata? V gostilni. Pacek govori z natakario take trivialne neslanosti, da je res že preveč. Izmed boljših so še dovtipi o „duhovitosti“, katere še ni poduhal“, o zahtevnosti i. t. d. Ker pa ne

sme nobena stvar biti čisto originalna in ker si je že izposodil sodnega nadzornika, vzgojitelja Lanovca — sicer se dejanje v „Lanovcu“ vrši v davnih časih, „Cigani“ pa v sedanosti, pa saj tega ne bo nihče opazil! — si izposodi še iz „Netopirja“ sodnega slugo, ki misli, da je on prvi v sodišču. Tako! Sedaj je delo končano. Sicer je bilo treba sile pri vsem tem, pa skrpalo se je vendar! Še efekta treba! Ples bo vplival, to je gotovo, in petje tudi. A kako spraviti to v igro, v sodno dvorano? Prav originalno! Pričo sodnika se bo plesalo, kaj tacega še ni bilo videti! Dragocena ideja! Opazil je, da nekateri značaji popolnoma ekstremirajo, zato je narisal nekaj ljudi meglenih in brez značaja. Tako je nastal dr. Veselko. Brutalni efekti so tu; mesto pravih cigánov, ki uidejo, se bodo igralci napravili v cigane, občinstvo jih bo spoznalo in pokalo smehu. Sodni sluga bo držal v levici frakelj, pijani jezik bo pa obetal dekletu večno ljubezen. In konec, konec! Ta mora biti frapanten! Seveda se mora zapeti, a katera pesem? „Čuk se je oženil, hopsasa!“

Pa resno besedo! Radi priznavamo gospodu pisatelju, da je hotel napisati satiro na nekatere resnične nedostatke v življenju in družbi. Hotel jih je ožigosati, a je zašel čez karikature dalje, predaleč. Situacijske komike ni v igri nič, veseli dovtipi so slabi, tehnika je prisiljena, značaji nedosledni, kaj hočete še več? Burlesknega je dosti v igri, konfliktov za veselo igro premalo. Igra je propadla in nihče se ni mogel ogreti za njo. Pač res: Est modus in rebus, sunt certi denique fines. „Cigani“ so se ponavljali 8. in 18. februarja popoldne.

Veliko boljša, dasi ne posebna, je Kristanova „Ljubislava“, ki je doživela svojo premiero 8. marca in ki se je ponavljala 10. marca, obakrat pred prazno hišo. Občinstvo je videlo na lepkih dramo in spomnilo se je, da ne bo videlo „Njenega zistema“, niti „Ciganov“, niti „Luce in Lipe“, in zato je ostalo doma. Žalostno izpričevalo za naše razmere, da ravno izvrne slovenske drame nečje ljudje videti. Zato tudi Etbin Kristan že naprej ni mogel najti milosti, ne gledé na to, da je tendenca igre zagrešena.

Predpogoj za vsako dramo, da uspe, je ta, da je igra dramatična. Če pa že ni dramatike, mora v skrajni sili priskočiti na pomoč teatralika. V „Ljubislavi“ pa ni niti dramatike, niti teatralike. Dejanja je bore malo, skoraj bi rekel nič. In še to malo dejanja se vrši in vrši, nobene zapreke ne vidimo, nobenega konflikta, in drama se bliža tako h koncu brez notranjih vzrokov, ki bi gnali dejanje naprej. Slednjič pričakamo konca po dolgi poltretji uri in po dolgih, dolgih dialogih.

Milorad ljubi Ljubislavo, ki pa zavrača njegovo ljubezen, ker je duhovnica poganske boginje. Pričeta Winnimund in Gottwalde, ki hočeta kraj pokristjaniti. Ljudstvo se jima upre. Gottwalde se strastno zaljubi v Ljubislavo, in ko postane ta kristjana, ne

mara niti Milorada, niti Gottwalda, nakar Gottwalde zabode Ljubislavo ter se vname boj med kristjani in pogani. Med to revno dejanje nam ne prisveti nobena epizoda, izvzemši ljubezni Vidimirine do Milorada, ki je pa brez vpliva na nadaljni razvoj drame.

Tendenco igre naznanja njen konec, ko zakričijo pogani: „Naprej, pogin kristjanom, v boj!“ Z desetimi pogani je kontrastiral pisatelj dva kristjana in vse pogane nam je naslikal simpatično in prikupljivo, oba kristjana pa sta antipatična. Predstavljavcu meniha Winimunda je pisatelj napisal, da mora govoriti „fanatično“, in izrečno je označeno v vlogi tudi, da mora Gottwalde „porogljivo“ govoriti besede: „Bode li zveličani tvoj duh pogrešal tujce te v nebeških svetlih dvorih?“ In kristjan Gottwalde je pripravljen zapustiti vero kristjanov, samo če se ga Ljubislava usmili. Drugod govori zopet kristjan Gottwalde: „Kaj mar mi je krščanstvo in poganstvo, v tej uri, ko mi kri gorí in mozeg.“ Najjasnejše se spozna tendenca v tem, da Kristanovi pogani ne storé kristjanom ničesar žalega, kristjan Gottwalde pa umori kristjano Ljubislavo. Kaj pa naslovna vloga — izpreobrnjena poganka Ljubislava? Njena vera obstoja v ljubezni, iz katere izvirajo vse njene misli in dejanja. Ona ni oznanjevalka vere v Bogu, ampak vere v ljubezen, torej tudi ona ni prava kristjana. V tej veri Ljubislavine ljubezni pa menda vidimo nazore pisateljeve.

Ljubislava sama je temen in nejasen značaj histerične ženske. Sedaj prisega ljubimcu zvestobo, potem mu jo umakne. Preje poganka, naenkrat brez motivacije postane kristjana. Kolikokrat se je očitalo našemu Prešernu, da preobrat Čotomirov ni dovolj motiviran! Pri Kristanu se kaj tacega o Ljubislavi ni slišalo. In vendar je njeno krščanstvo motivirano le v njeni histeričnosti. Ljubislava je konglomerat Bogomile iz „Krsta pri Savici“ in Schillerjeve „Devica orleanske“. Iz obeh teh devic je vzel pisatelj nekaj potez in pridejal nekaj svojega. Konture pa, ki si jih je izposodil, se ne dajo spojiti v Ljubislavi: Bogomila uči vero ljubezni, pojmujoča vero v Boga kot svoje vodilo, ki je višje od njene lastne ljubezni. Devica orleanska pa se žrtvuje za svoj narod in je v svoji zamaknenosti agresivna in delavna. To dvoje je rabil Kristan, da sestavi Ljubislavin značaj, in vrhu tega še pridejal neko zamaknenost. In tako je postala Ljubislava nerazumljiva in ne more zbuditi simpatije. V tem, da kristjan ubije Ljubislavo, simbol ljubezni, ki jo hočejo pogani maščevati, je Kristanova tendenca: Krščanstvo mu ni vera ljubezni, ampak od novodobnega poganstva pričakuje, da bo premagalo krščansko vero in ustvarilo nov raj bratstva in svobode. V igri sami nismo zapazili prav nobene tehnike. Kako mučno je za nas gledati vse vaščane na odru, ki stojé in ne vedó, kaj bi delali! Tri osebe govorijo, ves drug ensemble pa posluša.

Drama je zgodovinska in se vrši v prvi polovici VIII. stoletja v Korotanu. Toda nikjer ne vidimo resnične zgodovine, in zgodovinska je drama le v toliko, kolikor se naslanja na dejstvo pokristjanjenja. Samo jezik v drami je čaroben, kot iz marmorja izklesan. V lirčnih pesmih, ki se pojó, je hotel pisatelj orisati milje, pa se mu ni posrečil, pesmi so slabe. Jambi pa mu tekó vznešeno in gladko. Naslov „Ljubislava“ ni prvoten; bolje bi bilo in tudi bolj odkritosrčno, če bi se bil obdržal prvotni naslov „Za staro vero

Arhitekt Josip pl. Vancaš,
ki je izdelal načrte za „Zavod sv. Stanislava“, za hotel „Union“ in za poslopje „Ljudske posojilnice“.

in svobodo“, a opustili so ga menda, da zakrijejo tendenco. Igravci so se potrudili, kar so mogli, pa verzi in značaji so jim delali težkoče. X + y

Slovenska opera.

19. jan. se je proizvajal Weberjev „Čarostrelca“. Kar je bil Nemcem Schubert v pesmi, to jim je bil Weber v operi. Kot učenec Haydnov in Voglerjev se je v instrumentaciji naslanjal na starejše mojstre, vendar pa je marsikaka poteza pristno njegova in zlasti nižje lege klarinetov in drugih instrumentov je znal izrabljati kot malokdo. Po Friderik Kindovem librettu je uglasbil veliko opero „Čarostrelca“, ki se je prvič proizvajal 18. jun. 1821

v Berolinu. Kljub temu, da je opera že jako stara, je še dandanes vsled svoje kompozicije in enotnega duha stalno na repertoarjih. V njej čujemo pristne glasove gozdne lovske poezije, tiho hrepeneče, sentimentalne melodije Agatine in mladostno sveže in življenjapolne arije Aničine. Ves značaj divjega Gašperja se izraža v glasbi in nepopisno fino je risana zaslepljenost človeka in strast njegova v prizoru v brezdnju.

Opera se je ponavljala 2. in 4. februarja.

27. jan. se je pel Smetanov „Dalibor“. Fini dramatični čut je glavna privlačna moč Smetanovih oper. Vrhu tega je povito med lahno in fino instrumentacijo polno motivov, vzeti iz naroda, in tako se čuti človek pri teh operah, kot da bi slušal narodne popevke.

4. febr. je gostoval kot Dalibor Vlček.

13. februarja je bila premiera Weissovega „Poljskega žida“. Kdor ljubi lahko umljivo in negloboko glasbo, temu ta opera ni ugajala, ker je težka, a krasna. Opera še ni stara, a že dokazuje „stari rek“: „Nemo propheta in patria“. Nemci so spoznali ceno tega dela in takoj je šla opera preko vseh večjih odrov. Poleg Čajkovskega „Pikove dame“ je „Poljski žid“ najgloblja in najtežja opera, ki smo jo videli v letošnji sezoni. Polna dramatike je, saj je tudi dejanje veledramatično. Vsaka beseda najde v glasbi izražen čut, vse, kar slišimo, slišimo na dvojen način. Iz trdih disakordov nam bije na uho božja pravičnost in glas vesti. Mogočni zbor „Matis, prišel tvoj plačilni je dan“ nam buči kot pozavna na uho, da greh zahteva kazen. Melodij in arij ne najdemo v operi. Solisti morajo paziti, da zadenejo večkrat sila težki recitativni ton glasbe. Glavna moč pa leži v orkestru, ki sili s svojo močjo v nas in nam nehote vzbuja slična čuvstva. Motiv bližajočih se sani s svojim zvončkanjem je prepleten v celo delo in v vseh svojih variacijah in modulacijah sledi Matiju in ga spominja njegove krivde. Pa v orkestru leži tudi vsa sila krasno risane miljeja, V duši vlada strast in obup, tam zunaj v naravi pa divja viharina noč. Vse to sili človeka, da se naslaja vedno in vedno znova ob tej umetniški operi.

Ponavljala se je 16., 20. in 25. februarja.

Po tej težki skladbi nam je dala intendantca lahko in ljubko Dellingerjevo opereto „Don Cesar“, ki se je prvič pela 2. marca. Opera je polna ljubkih in očarljivih melodij, a te melodije se odlikujejo po svoji originalnosti, opereta pa po moderni instrumentaciji. Svetovnoznana je podoknica „Pridi dol, o Madonina Tereza“. Občinstvu je morda ugajala še bolj kot lahki dunajski „Cigan baron“.

Ponavljala se je 4. in 17. marca, ko je gostovala v vlogi Maritane ga. Irma Polakova, ki je pela in igrala dobro. Pa saj Maritana ni subretna vloga. V prihodnje naj se pri prestavah pazi tudi na slovenščino, da ne bomo zopet čuli kriččega „se ne